

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет
Факультет української філології та журналістики
Кафедра мовознавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Завідувач кафедри мовознавства
доц. Гайдаєнко І.В.
«27» серпня 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

« УКРАЇНСЬКА ДІАЛЕКТОЛОГІЯ »

спеціальність: 014 Середня освіта (Українська мова і література)

факультет української філології та журналістики

2019 – 2020 навчальний рік

Робоча програма з дисципліни «Українська діалектологія» для студентів спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література).

Розробник: Гайдаєнко І.В., кандидат філологічних наук, доцент

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри мовознавства

Протокол від «27» серпня 2019 року № 1

Завідувач кафедри мовознавства

(підпис)

(доц. Гайдаєнко І.В.)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 01 Освіта / Педагогіка	Варіативна	
Модулів – 1	Спеціальність: 014 Середня освіта (Українська мова і література)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 1		2-й	2-й
Загальна кількість годин – 90		семестр	
		4-й	3-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2	Рівень вищої освіти: «бакалавр»	Лекції	
		18 год.	2 год.
		Практичні, семінарські	
		14 год.	2 год.
		Лабораторні	
		-	
		Самостійна робота	
58 год.	86 год.		
		Вид контролю: залік (диф.)	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить – 41% / 59 % (денна форма); 12% / 88 % (заочна форма).

Програма нормативної дисципліни спрямована на поглиблення знань, умінь і навичок студентів з курсу «Українська діалектологія».

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни:

аналіз компетентісної переорієнтації мовної освіти, що базується на вільному володінні державної (української) мови; формування комунікативної компетентності студентів у площині сучасної філософії освіти; осмислення місця української мови у житті людини і суспільства, значення діалектного мовлення мешканців різних регіонів України, зокрема фонетичного і морфологічного аналізу діалектних груп, наріч.

Завдання дисципліни дати здобувачам вищої освіти:

- знання термінологічного апарату діалектології як розділу мовознавства, що створює теоретичну базу для глибокого розуміння процесів формування загальнонародної мови, підготовку до поглибленого вивчення історичних явищ української мови; діалектного поділу сучасної української мови на говори, говірки, наріччя та фонетичних, морфологічних, синтаксичних, лексичних особливостей українських говорів – південно-східного, південно-західного і північного наріч, допомогти зрозуміти і простежити процеси багатогранного контактування народів; уміння спостерігати особливості говорів української мови (загальна характеристика українського вокалізму й консонантизму, відмінності у системах голосних і приголосних фонем у діалектах української мови, їх склад у різних говорах, особливості діалектного протиставлення голосних фонем і взаємоперехід приголосних звуків, явища асиміляції, протези, епентези, метатези в діалектах, морфологічна система діалектів, діалектна диференціація в синтаксичній системі української мови, загальна характеристика лексики українських діалектів, спільні й відмінні її елементи, найважливіших фонетичні, морфологічні, синтаксичні та лексичні особливості північної (поліської), південно-західної і південно-східної діалектних груп української мови, їх взаємовідношення, історія становлення й розвитку діалектологічної науки, досягнення вітчизняних учених, методика збирання й дослідження діалектних матеріалів, окреслення теоретико-практичних проблем лінгвістичної географії), по-науковому аналізувати, розмежовувати діалектні і літературні форми мови та її одиниць, допоможуть майбутнім учителям української мови як у з'ясуванні мовних явищ сучасної української літературної мови, так і в успішному подоланні в мові учнів орфографічних і орфоепічних помилок, зумовлених місцевими говірками.

Засвоєння й опрацювання дисципліни сформує у студентів-лінгвістів такі **загальні компетенції:**

ЗК 1. Знання та розуміння предметної області, усвідомлення особливостей професійної діяльності;

ЗК 3. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо;

ЗК 5. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;

ЗК 6. Здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях.

Фахові компетенції:

ФК 5. Здатність вільно володіти українською мовою, адекватно використовувати мовні ресурси, демонструвати сформовану мовну й мовленнєву компетенції в процесі фахової і міжособистісної комунікації, володіти різними засобами мовної поведінки в різних комунікативних контекстах;

ФК 6. Здатність використовувати когнітивно-дискурсивні вміння, спрямовані на сприйняття й породження зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній і письмовій формах;

ФК 9. Здатність інтерпретувати й зіставляти мовні та літературні явища, використовувати різні методи й методики аналізу тексту;

ФК 12. Здатність виконувати власне дослідження (проект), узагальнювати й оприлюднювати результати діяльності з розроблення актуальної проблеми (у фахових виданнях, виступах тощо); застосовувати елементи теоретичного й експериментального дослідження в професійній діяльності.

Програмні результати навчання:

ПРН 2. Володіє елементами теоретичного й експериментального (пробного) дослідження в професійній сфері та методами їхньої реалізації.

ПРН 3. Знає основні функції й закони розвитку мови як суспільного явища, різномірну (системну) організацію української мови та її норми, особливості використання мовних одиниць у певному контексті, мовний дискурс художньої літератури й сучасності.

ПРН 6. Має творчо-критичне мислення, творчо використовує різні теорії й досвід (український, закордонний) у процесі вирішення соціальних і професійних завдань.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин або 3 кредити ECTS.

3. Програма навчальної дисципліни

Програма курсу діалектології складається з чотирьох розділів.

У **першому, вступному** розділі розглядаються основні поняття діалектології, її зв'язок з іншими дисциплінами, діалектна основа української літературної мови, практичне значення діалектології при викладанні української мови в школі, аналізуються етапи розвитку діалектологічної науки в Україні.

Для засвоєння цього розділу студентів треба ознайомитися з діалектологічними працями, в яких подаються спроби класифікації українських діалектів, необхідно коротко познайомитися з Лінгвістичними атласами української мови.

Другий і третій розділи – “Фонетика, граматики і лексика української діалектної мови”, “Діалектні групи і говори української мови” – є основними.

ФОНЕТИКА. Подається загальна характеристика українського вокалізму, висвітлюються відмінності у системах голосних фонем у діалектах української мови, зазначається склад голосних фонем говорів, особливості діалектного протиставлення голосних фонем.

Вокалізм. 1. Варіанти та відповідники фонем / і /, / е /, / о /, / и /, / а /, / у / в різних українських діалектах.

2. Явища афери, гіперизму в діалектах.

Консонантизм. 1. Загальна характеристика консонантизму українських діалектів.

2. Склад приголосних фонем у говорах.

3. Фонем / г /, / г /, / л /, / ф /, / дж /, / дз / та їх варіанти.

4. Палатальні приголосні / ж /, / ч /, / ш /, / дж / у частині говорів.

5. Диспалаталізація / р /, / ц / у різних позиціях.

6. Взаємоперехід приголосних звуків.

7. Явища асиміляції, протези, епентези, метатези в діалектах.

Опанувавши особливості голосних і приголосних звуків, слід приступити до вивчення відмінностей українських діалектів у системі наголошування. Українська народнорозмовна, як і літературна, мова в основному має динамічний (рухомий) наголос, за винятком лемківських говірок, в яких наголос сталий – на передостанньому складі з кінця.

МОРФОЛОГІЯ. Розглядаються спільні і відмінні риси морфології говорів, різновиди морфологічних відмінностей української діалектної мови: а) зумовлені особливостями фонетики місцевих діалектів; б) викликані різними напрямками граматичної аналогії (індукції).

Діалектні відмінності іменника, прикметників; особливості творення, вимови і відмінювання числівників у діалектах.

Діалектні відмінності займенників, дієслівних форм (форми інфінітива, теперішнього часу, майбутнього часу тощо). Діалектні відмінності в наголошуванні займенників і дієслів.

Діалектні особливості невідмінюваних частин мови.

СИНТАКСИС. Діалектна диференціація в синтаксичній системі української мови. Діалектні відмінності в інтонації і ритмі речень.

Розглядається будова простого речення в українських говорах, діалектні особливості у вираженні підмета, присудка, додатка, означення, обставинних слів.

При розгляді особливостей будови складного речення особливу увагу звертають на діалектні сполучники – сполучники і сполучні слова *коби, кобись, коб, кедь, ож, же, жеби* та ін. у півд.

ЛЕКСИКА. Загальна характеристика лексики українських діалектів. Спільні і відмінні елементи в лексиці українських діалектів.

Діалектні відмінності непротиствані (наявність у певному діалекті слів, відсутніх в інших діалектах у зв'язку з відсутністю відповідних предметів) і протиствані – а) власне лексичні (*хата – хижа, півень – когут*); б) семантичні (*хвиля – погода, вино – виноград, диня – гарбуз*) та ін.

Діалектна лексика з погляду її походження: а) слова спільнослов'янські (*перст* – *палець*, *гумно* – *тік*, *вивірка* – *білка*); б) вузькі діалектизми суто місцевого походження (*визір* – *вікно*, *сон* – *соняшник*, *кяхи* – *кукурудза*); в) слова, запозичені з інших мов, але невідомі в літературній мові (*маржина* – *худоба*, *газда* – *господар*, *хазяїн*).

Проникнення в діалекти слів із діалектів суміжних мов: а) з польської, словацької, угорської, румунської, молдавської та ін.; б) з білоруської, російської, польської (півн. говори); в) з російської, частково молдавської, болгарської, тюркських мов (під.-сх. говори).

Багатство діалектної мови на слова, що належать до спеціальних галузей господарства, економіки і побуту певного краю. Нетермінологічна лексика діалектів.

ДІАЛЕКТНІ ГРУПИ І ГОВОРИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (третій розділ).

Північна (поліська), південно-західна і південно-східна діалектні групи української мови і їх взаємовідносини. Говори Середньої Наддніпрянщини як основа української літературної мови.

Північні (поліські) діалекти, межі поширення їх, головні особливості. Групування північних діалектів: а) східнополіські; б) середньополіські; в) західнополіські.

Південно-західні діалекти, межі поширення їх, особливості. Групування південно-західних діалектів: а) волинсько-подільські говори; б) галицько-буковинські; в) карпатська група говорів.

Південно-східні діалекти, межі поширення їх, головні особливості. Питання про походження південно-східних діалектів. Групування південно-східних діалектів: а) говори Середньої Наддніпрянщини; б) слобожанські говори; в) степові говори.

Найважливіші фонетичні, морфологічні, синтаксичні та лексичні особливості діалектних груп.

Четвертий розділ – “Методи збирання і дослідження діалектів” – знайомить студентів з методикою збирання і дослідження діалектних матеріалів, з проблемами лінгвістичної географії.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усьог о	у тому числі										
л		п	л а б	ін д	с.р.	ус ьог о	л	п	лаб	інд	с. р	
Змістовий модуль. Діалектні відмінності української мови у фонетиці, морфології, синтаксисі та фразеології. Українські наріччя.												
Вступ. Предмет і завдання діалектології	4	2	2				6					6
Мова і територіальні діалекти	2	2					6					6
Короткі відомості з історії української діалектології	6					6	6					6
Фонетика. Особливості діалектного вокалізму	4	2	2				6					6
Фонетика. Загальна характеристика українського діалектного консонантизму. Склад приголосних фонем у говорах	4	2	2				6					6
Морфологія. Відмінності між українськими діалектами на морфологічному рівні	4	2	2				6					6
Дієслово. Діалектні явища у дієслівних формах	6					6	6					6
Діалектні особливості невідмінюваних частин мови	8					8	6					6
Синтаксис. Діалектна диференціація української мови на синтаксичному рівні. Діалектні відмінності у структурі речення	12	2	2			8	6					6
Діалектні відмінності у структурі простого і складного речення	8					8	6					6
Типи діалектних відмінностей у лексиці.	10	2	2			6	10	2	2			6
Українські наріччя. Територіальні і соціальні діалекти	6	4	2				6					6
Діалектні відмінності у фразеології.	8					8	6					6
Діалектні групи українських говорів, їх картографічні межі. Найважливіші мовні особливості діалектних груп.	8					8	8					8
Усього годин	90	18	14			58	90	2	2			86

5. Змістові модулі навчальної дисципліни

Змістовий модуль

Діалектні відмінності української мови у фонетиці, морфології, синтаксисі та фразеології.
Українські наріччя.

Лекційний модуль

№	Тема	План	Год.
ТЕМА №1	Вступ. Предмет і завдання діалектології	Предмет і завдання діалектології. Основні діалектні одиниці: говірка, говір, наріччя (діалект, діалектна група). Описова й історична діалектологія. Зв'язок діалектології з іншими науками. Значення курсу діалектології для викладання мови в школі.	2
ТЕМА №2	Мова і територіальні діалекти	Мова і діалекти на різних етапах суспільно-історичного розвитку. Джерела вивчення діалектів. Фонетична транскрипція, її варіанти. Методи збирання діалектного матеріалу. Методи діалектологічних досліджень. Короткі відомості з історії української діалектології.	2
ТЕМА №3	Фонетика. Особливості діалектного вокалізму.	Загальна характеристика українського діалектного вокалізму. Відмінність у системах голосних фонем українських діалектів. Особливості протиставлення голосних фонем. Фонемі e , и , ы , o , y , a та їх звукові вияви в українських говорах.	2
ТЕМА №4	Фонетика. Загальна характеристика українського діалектного консонантизму. Склад приголосних фонем у говорах.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна характеристика українського діалектного консонантизму. 2. Склад приголосних фонем у говорах. 3. Мікросистеми українського консонантизму і діалектні відмінності в них: <ul style="list-style-type: none"> а) губні b , p , v , m , f ; б) передньоязикові проривні d , d' , t , t' ; в) фрикативні z , z' , c , c' ; г) передньоязикові щілинні шиплячі ʒ , ʃ ; г) передньоязикові африкати dʒ , tʃ , dʒ' , dʒ' , tʃ , tʃ' ; д) передньоязикові сонорні r , r' , l , l' , n , n' ; е) середньоязикова фонема j ; є) задньоязикові r , k , x та глоткова r . 4. Деякі інші явища консонантизму. 	2
ТЕМА №5	Морфологія. Відмінності між українськими діалектами на морфологічному рівні	Різновиди морфологічних відмінностей. Іменник. Особливості відмінювання іменників I-IV відмін. Прикметник. Діалектні відмінності прикметникових форм.	2

		Числівник. Займенник. Дієслово. Відмінності у словотворі української діалектної мови.	
ТЕМА №6	Синтаксис. Діалектна диференціація української мови на синтаксичному рівні.	Діалектна диференціація української мови на синтаксичному рівні. Діалектні відмінності у структурі словосполучення. Діалектні відмінності у структурі простого речення. Діалектні відмінності у структурі складного речення.	2
ТЕМА №7	Типи діалектних відмінностей у лексиці.	Загальна характеристика лексики українських діалектів. Спільні та відмінні елементи в лексиці українських діалектів. Основні типи діалектних відмінностей у лексиці. Склад діалектної лексики з погляду її походження. Фразеологія.	2
ТЕМА №8	Українські наріччя. Територіальні і соціальні діалекти	Поліське наріччя, межі його поширення, головні особливості. Групування поліського діалекту: східнополіський, середньополіський, західнополіський говори. Південно-західне наріччя, межі його поширення, головні особливості. Групування південно-західного діалекту: волинсько-подільська група говорів, галицько-буковинська група говорів, карпатська група говорів. Південно-східна діалектна група, межі її поширення, головні особливості. Групування південно-східних діалектів.	4

Практичний модуль

№	Тема	План	Год.
ТЕМА №1	Вступ. Предмет і завдання діалектології. Українські наріччя. Територіальні і соціальні діалекти.	Види діалектів та їх характеристика. Мова й діалекти на різних етапах суспільно-історичного розвитку. Діалектна основа української мови. Визначення на карті меж діалектів. З історії української діалектології. Зв'язок діалектології з іншими науками.	2
ТЕМА №2	Фонетика. Загальна характеристика українського	Типи діалектних явищ української мови. Характер діалектних відмінностей	2

	діалектного вокалізму. Відмінності у системі голосних фонем українських діалектів.	української мови. Загальна характеристика українського діалектного вокалізму. Фонема /і/ та її відповідники в різних українських діалектах. Фонема /и/ та її вияви в українських діалектах. Фонема /е/ та її варіанти в різних діалектах. Фонема /у/ та її звукові вияви в українських діалектах. Фонема /о/ та її варіанти в різних діалектах. Деякі інші явища вокалізму українських діалектів та їх аналіз. .	
ТЕМА №3	Особливості діалектного консонантизму.	Загальна характеристика українського діалектного консонантизму. Мікросистеми українського діалектного консонантизму та діалектні відмінності в них: а) губні: /б/, /п/, /в/, /м/, /ф/; б) передньоязикові: /д/, /д`/, /т/, /т`/, /з/, /з`/, /с/, /с`/, /ж/, /ш/, /дж/, /ч/, /дз/, /дз`/, /ц/, /ц`/, /р/, /р`/; в) середньоязикові: /л/; г) задньоязикові /г/, /к/, /х/ та фарингальна фонема /ґ/. Аналіз інших явищ консонантизму	2
ТЕМА №4	Морфологія. Різновиди морфологічних відмінностей української діалектної мови.	Спільні й відмінні риси морфології української діалектної мови. Різновиди морфологічних відмінностей: а) зумовлені особливостями фонетики місцевих діалектів; б) викликані різними напрямками граматичної аналогії. Іменник. Відмінності в категорії роду іменників. Діалектні відмінності в категорії числа. Збереження в говорах залишків двоїнних форм. Особливості відмінювання іменників у діалектах. Прикметник. Діалектні відмінності прикметникових форм. Діалектні відмінності у фонетичному оформленні й відмінюванні числівників. Діалектні відмінності в займенникових формах. Діалектні особливості дієвідмінювання.	2
ТЕМА №5	Діалектна диференціація української мови на синтаксичному рівні. Діалектні відмінності у структурі простого і складного речення.	Типи відмінностей у синтаксисі української діалектної мови. Діалектні відмінності у словосполученні. Діалектні відмінності у структурі простого речення. Діалектні відмінності у структурі складного	2

		речення.	
ТЕМА №6	Типи діалектних відмінностей у лексиці.	Типи діалектних відмінностей у лексиці. Склад діалектної лексики з погляду її походження. Історичні нашарування в діалектній лексиці. Характерні особливості лексики діалектів. Нетермінологічна діалектна лексика.	2
ТЕМА №7	Наріччя й говори української мови.	Українська діалектна мова як ієрархія діалектних одиниць. Північні (поліські) діалекти, межі їх поширення, головні особливості групування поліських говорів. Південно-західні діалекти, межі їх поширення, найважливіші особливості, групування південно-західних діалектів. Південно-східні діалекти, межі їх поширення, головні особливості. Питання про походження південно-східних діалектів.	2

Модуль самостійної роботи

№	Тема	Вид роботи	Год.
ТЕМА №1	Мова і територіальні діалекти	Поняття про місцеві, територіальні діалекти. Межі їх поширення. Основні особливості. Зв'язок діалектної мови з національною, літературною. Соціальні діалекти. Арго, сленг, територіальні професіоналізми. <i>Зробити презентацію за питаннями плану (слайди, аудіо і відео аписи говорів укр. мови).</i>	2
ТЕМА №2	Короткі відомості з історії української діалектології	Підготовчий період вивчення українських діалектів. Вивчення говорів описовим методом. Період остаточної класифікації українських діалектів: а) період до II Світової війни; б) повоєнний період <i>Зробити презентацію за питаннями плану (слайди, аудіо і відеозаписи).</i>	4
ТЕМА №3	Дієслово. Діалектні явища у дієслівних формах	Форми інфінітива у різних діалектах. Зворотні форми дієслова. Діалектні форми дієслів теперішнього часу. Діалектні форми дієслів майбутнього часу. Роль енклітиків у формах дієслів минулого часу та дієслів умовного способу. Незначні відмінності у формах наказового	6

		способу між українськими діалектами. <i>Зробити презентацію за питаннями плану (слайди, аудіо і відеозаписи).</i>	
ТЕМА №4	Діалектні особливості невідмінюваних частин мови.	Діалектні відмінності прислівників. Діалектні відмінності службових частин мови. <i>Зробити презентацію за питаннями плану (слайди, аудіо і відео записи говорів укр.мови).</i>	8
ТЕМА №5	Синтаксис. Діалектна диференціація української мови на синтаксичному рівні. Діалектні відмінності у структурі речення..	Співвідношення українського діалектного синтаксису й усного літературного мовлення. Типи відмінностей у синтаксисі української діалектної мови. Діалектні відмінності у синтаксисі відмінків (тобто у словосполученнях) <i>Зробити презентацію за питаннями плану (слайди, аудіо і відео записи).</i>	8
ТЕМА №6	Діалектні відмінності у структурі простого і складного речення	Синтаксис простого речення в українській діалектній мові. Відмінності у структурі простого речення <i>Зробити презентацію за питаннями плану (слайди, аудіо і відеозаписи).</i>	8
ТЕМА №7	Типи діалектних відмінностей у лексиці.	Загальна характеристика лексики українських діалектів. Основні типи відмінностей у діалектній лексиці. Діалектна лексика з погляду її походження: а) слова-архаїзми та їх особливості; б) слова-іновації (запозичення), їх аналіз. Нетермінологічна діалектна лексика <i>Зробити презентацію за питаннями плану (слайди, аудіо і відео записи).</i>	6
ТЕМА №8	Діалектні відмінності у фразеології.	Найважливіші мовні особливості діалектних груп. Діалектні групи українських говорів, їх картографічні межі <i>Законспектувати й опрацювати статті. Друм Тарас. Сленг: погляд зсередини // Мовознавство. – 1998. - № 12. – С. 59 – 60. Мартос С. Сленг як складова молодіжної субкультури// Південний архів. Філологічні науки: Зб.наукових праць. Вип.ХХІ. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2003. – С.110-114.</i>	8
ТЕМА №9	Діалектні групи українських говорів, їх картографічні межі.	Діалектні групи української мови і їх взаємовідносини. Північні (поліські) діалекти, межі їх поширення, головні особливості. Південно-західні діалекти, межі їх поширення, головні особливості. Південно-східні діалекти, межі їх поширення, головні особливості. <i>Зробити презентацію за питаннями плану (слайди, аудіо і відеозаписи).</i>	4

Заочна форма навчання
5. Змістові модулі навчальної дисципліни

Змістовий модуль

Діалектні відмінності української мови у фонетиці, морфології, синтаксисі та фразеології.
Українські наріччя.

Лекційний модуль

№	Тема	План	Год.
ТЕМА №1	Типи діалектних відмінностей у лексиці.	Загальна характеристика лексики українських діалектів. Спільні та відмінні елементи в лексиці українських діалектів. Основні типи діалектних відмінностей у лексиці. Склад діалектної лексики з погляду її походження. Фразеологія.	2

Практичний модуль

№	Тема	План	Год.
ТЕМА №1	Типи діалектних відмінностей у лексиці.	Типи діалектних відмінностей у лексиці. Склад діалектної лексики з погляду її походження. Історичні нашарування в діалектній лексиці. Характерні особливості лексики діалектів. Нетермінологічна діалектна лексика.	2

Модуль самостійної роботи

№	Тема	Вид роботи	Г о д.
ТЕМА №1-3	Вступ. Предмет і завдання діалектології	Види діалектів та їх характеристика. Мова й діалекти на різних етапах суспільно-історичного розвитку. Діалектна основа української мови. Визначення на карті меж діалектів. З історії української діалектології. Зв'язок діалектології з іншими науками. <i>Вивчити межі діалектів на карті України та вміти їх презентувати.</i>	6
ТЕМА №4-6	Мова і територіальні діалекти	Поняття про місцеві, територіальні діалекти. Межі їх поширення. Основні особливості. Зв'язок діалектної мови з національною, літературною. Соціальні діалекти. Арго, сленг, територіальні	6

		професіоналізми. <i>Зробити презентацію за питаннями плану (слайди, аудіо і відеозаписи говорів укр. мови).</i>	
ТЕМА №7-9	Короткі відомості з історії української діалектології	Підготовчий період вивчення українських діалектів. Вивчення говорів описовим методом. Період остаточної класифікації українських діалектів: а) період до II Світової війни; б) повоєнний період <i>Зробити презентацію за питаннями плану (слайди, аудіо і відеозаписи).</i>	6
ТЕМА №10-12	Фонетика. Особливості діалектного вокалізму	Типи діалектних явищ української мови. Характер діалектних відмінностей української мови. Загальна характеристика українського діалектного вокалізму. Фонема /i/ та її відповідники в різних українських діалектах. Фонема /и/ та її вияви в українських діалектах. Фонема /e/ та її варіанти в різних діалектах. Фонема /у/ та її звукові вияви в українських діалектах. Фонема /о/ та її варіанти в різних діалектах. Деякі інші явища вокалізму українських діалектів та їх аналіз. <i>Створити презентацію: Загальна характеристика українського діалектного вокалізму</i>	6
ТЕМА №13-15	Фонетика. Загальна характеристика українського діалектного консонантизму. Склад приголосних фонем у говорах	Загальна характеристика українського діалектного консонантизму. Мікросистеми українського діалектного консонантизму та діалектні відмінності в них: а) губні: /б/, /п/, /в/, /м/, /ф/; б) передньоязикові: /д/, /д`/, /т/, /т`/, /з/, /з`/, /с/, /с`/, /ж/, /ш/, /дж/, /ч/, /дз/, /дз`/, /ц/, /ц`/, /р/, /р`/; в) середньоязикові: /Ј/; г) задньоязикові /г/, /к/, /х/ та фарингальна фонема /ґ/. Аналіз інших явищ консонантизму. <i>Створити презентацію: Загальна характеристика українського діалектного консонантизму</i>	6
ТЕМА №16-18	Морфологія. Відмінності між українськими діалектами на морфологічному рівні	Спільні й відмінні риси морфології української діалектної мови. Різновиди морфологічних відмінностей: а) зумовлені особливостями фонетики місцевих діалектів; б) викликані різними напрямками граматичної аналогії. Іменник. Відмінності в категорії роду іменників. Діалектні відмінності в категорії	6

		<p>числа. Збереження в говорах залишків двоїнних форм.</p> <p>Особливості відмінювання іменників у діалектах.</p> <p>Прикметник. Діалектні відмінності прикметникових форм.</p> <p>Діалектні відмінності у фонетичному оформленні й відмінюванні числівників.</p> <p>Діалектні відмінності в займенникових формах.</p> <p>Діалектні особливості дієвідмінювання.</p> <p><i>Створити презентацію: Спільні й відмінні риси морфології української діалектної мови</i></p>	
ТЕМА №19-21	Дієслово. Діалектні явища у дієслівних формах	<p>Форми інфінітива у різних діалектах.</p> <p>Зворотні форми дієслова.</p> <p>Діалектні форми дієслів теперішнього часу.</p> <p>Діалектні форми дієслів майбутнього часу.</p> <p>Роль енклітиків у формах дієслів минулого часу та дієслів умовного способу.</p> <p>Незначні відмінності у формах наказового способу між українськими діалектами.</p> <p>Законспектувати <i>Зробити презентацію за питаннями плану (слайди, аудіо і відео записи говорів укр. мови)</i></p>	6
ТЕМА №22-24	Діалектні особливості невідмінюваних частин мови.	<p>Діалектні відмінності прислівників.</p> <p>Діалектні відмінності службових частин мови.</p> <p><i>Зробити презентацію за питаннями плану (слайди, аудіо і відео записи говорів).</i></p>	6
ТЕМА №25-27	Синтаксис. Діалектна диференціація української мови на синтаксичному рівні. Діалектні відмінності у структурі речення..	<p>Співвідношення українського діалектного синтаксису й усного літературного мовлення.</p> <p>Типи відмінностей у синтаксисі української діалектної мови.</p> <p>Діалектні відмінності у синтаксисі відмінків (тобто у словосполученнях)</p> <p><i>Зробити презентацію за питаннями плану (слайди, аудіо і відео записи говорів укр. мови).</i></p>	6
ТЕМА №28-30	Діалектні відмінності у структурі простого і складного речення	<p>Синтаксис простого речення в українській діалектній мові.</p> <p>Відмінності у структурі простого речення</p> <p><i>Зробити презентацію за питаннями плану (слайди, аудіо і відео записи).</i></p>	6
ТЕМА №31-33	Типи діалектних відмінностей у лексиці.	<p>Загальна характеристика лексики українських діалектів.</p> <p>Основні типи відмінностей у діалектній лексиці.</p> <p>Діалектна лексика з погляду її походження:</p> <p>а) слова-архаїзми та їх особливості;</p> <p>б) слова-іновації (запозичення), їх аналіз.</p> <p>Нетермінологічна діалектна лексика</p> <p><i>Зробити презентацію за питаннями плану (слайди, аудіо і відео записи).</i></p>	6

ТЕМА №34-36	Українські наріччя. Територіальні і соціальні діалекти	Українська діалектна мова як ієрархія діалектних одиниць. Північні (поліські) діалекти, межі їх поширення, головні особливості групування поліських говорів. Південно-західні діалекти, межі їх поширення, найважливіші особливості, групування південно-західних діалектів. Південно-східні діалекти, межі їх поширення, головні особливості. Питання про походження південно-східних діалектів. <i>Зробити презентацію за питаннями плану (слайди, аудіо і відео записи говорів укр.мови).</i>	6
ТЕМА №37-39	Діалектні відмінності у фразеології.	Найважливіші мовні особливості діалектних груп. Діалектні групи українських говорів, їх картографічні межі <i>Законспектувати й опрацювати статті. Друм Тарас. Сленг: погляд зсередини // Мовознавство. – 1998. - № 12. – С. 59 – 60. Мартос С. Сленг як складова молодіжної субкультури// Південний архів. Філологічні науки: Зб.наукових праць. Вип.XXI. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2003. – С.110-114.</i>	6
ТЕМА №40-43	Діалектні групи українських говорів, їх картографічні межі.	Діалектні групи української мови і їх взаємовідносини. Північні (поліські) діалекти, межі їх поширення, головні особливості. Південно-західні діалекти, межі їх поширення, головні особливості. Південно-східні діалекти, межі їх поширення, головні особливості. <i>Зробити презентацію за питаннями плану (слайди, аудіо і відео записи говорів укр).</i>	8

6.Методи навчання

Комплексне використання різноманітних методів організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів та методів стимулювання і мотивації їх навчання, що сприяють розвитку творчих засад особистості майбутнього фахівця-філолога з урахуванням індивідуальних особливостей учасників навчального процесу й спілкування.

З метою формування професійних компетенцій широко впроваджуються інноваційні методи навчання, що забезпечують комплексне оновлення традиційного педагогічного процесу (упровадження комп'ютерної підтримки – схеми, презентації до лекцій, таблиці, зразки аналізу, ситуативне моделювання, опрацювання дискусійних питань; співбесіда, бесіда).

7.Методи контролю

Педагогічний контроль здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності і системності, всебічності та професійної спрямованості контролю.

Використовуються методи усного й письмового контролю, які сприятимуть підвищенню мотивації студентів-майбутніх фахівців до навчально-пізнавальної діяльності. Відповідно до специфіки фахової підготовки перевага надається усному та письмовому методам контролю.

З метою вдосконалення навчального процесу робота студентів з дисципліни “Українська діалектологія” може оцінюватися за рейтинговою системою.

Контрольні заходи включають поточний, проміжний та підсумковий контроль. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента. Він також передбачає перевірку результатів самостійної роботи студентів та виконання індивідуального завдання (оголошення доповіді на наукову тему, написання та захист реферату).

Підсумковий контроль з дисципліни

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів вивчення курсу “Української діалектології” у формі диференційованого заліку. Студент вважається допущеним до семестрового контролю, якщо він виконав всі види робіт, передбачені навчальним планом.

Підсумковий контроль проводиться у формі тестів.

8. Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Сумарна оцінка заноситься до залікової книжки й відомості.

ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ

Час виконання 80 хвилин

Вид контролю: заліковий тест

Мета тестового контролю:

Структура тесту

Тест складається з 25 завдань, за які студент може набрати 65 тестових балів.

За умови успішного розв'язання тестових завдань, студент може набрати від 31 до 65 тестових балів. Студентові, який набрав від 1 до 30 тестових балів, тест не зараховується.

Загальні критерії оцінювання тестових завдань

Оцінка «відмінно» – студент дав не менше 90% правильних відповідей.

Оцінка «добре» – студент дав не менше 70% правильних відповідей.

Оцінка «задовільно» – студент дав не менше 50% правильних відповідей.

Оцінка «незадовільно» – студент дав менше 50% правильних відповідей.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Тестовий бал	100-бальна шкала	Семибальна шкала	Тестовий бал	100-бальна шкала	Семибальна шкала	
65	100	А відмінно	34	54	Е задовільно	
64	99		33	53		
63	97		32	51		
62	96		31	50		
61	95		30	48		
60	93		В добре	29	47	FX незадовільно
59	91			28	45	
58	90			27	44	
57	89			26	42	
56	88			25	41	
55	86	24		39		
54	84	23		38		
53	82	С добре	22	36		
52	81		21	35		
51	80		20	33		
50	79		19	31		
49	77		18	29		
48	76	Д задовільно	17	27	X незадовільно	
47	74		16	25		
46	73		15	24		
45	71		14	22		
44	70		13	21		
43	68		12	19		
42	67	Е задовільно	11	18		
41	64		10	17		
40	63		9	15		
39	62		8	13		
38	61					

37	59	
36	58	
35	56	

7	10	
6	8	
4	7	
3	6	
2	4	
1	2	
0	1	

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Рівень, шкала ECTS	Рейтингова шкала	Критерії успішності
Високий А (відмінно)	100	Студент: знає теоретичний матеріал; володіє вміннями й навичками будувати відповідь на запитання плану практичного заняття, дотримуючись культури діалогу (монологу), полеміки; має навички виступу перед аудиторією; здатний аргументувати власну думку, аналізувати праці вчених, переконувати аудиторію; виконав усі домашні завдання; підготував відеопрезентацію (доповідь) за обраною темою; відповідь вирізняється точністю формулювань, логікою доведень, високим рівнем знань висвітлюваної проблеми.
	90	Студент: знає теоретичний матеріал; володіє вміннями й навичками відповідати на запитання плану заняття чи викладача, дотримуючись культури діалогу (монологу), полеміки; має навички виступу перед аудиторією, але не виявляє ініціативи; здатний аргументувати власну думку, переконати аудиторію, робити висновки; виконав усі домашні завдання; підготував доповідь за обраною темою; відповідь вирізняється точністю формулювань, логікою доведень, достатньо високим рівнем знань висвітлюваної проблеми; уміння розв'язувати складні практичні завдання; відповіді на запитання можуть містити незначні неточності.
Вище середнього В (дуже добре)	89	студент добре знає теоретичний матеріал; володіє навичками відповідати на запитання плану заняття; має вміння виступати перед аудиторією, доводити власну думку, робити висновки; опрацював усі завдання для самоконтролю; виконав усі домашні завдання; підготував презентацію за обраною темою; уміє розв'язувати складні практичні завдання; відповіді на запитання можуть містити певні неточності.
	82	студент засвоїв теоретичний матеріал; володіє базовими навичками відповідати на запитання плану практичного заняття; уміє виступати перед аудиторією, доводити власну думку, робити висновки, спираючись на зразки; опрацював усі завдання для самоконтролю; виконав усі домашні завдання; підготував реферат за обраною темою; вміння розв'язувати складні практичні завдання; відповіді на запитання можуть містити певні неточності й лексичні помилки.
		студент засвоїв теоретичний матеріал; володіє базовими навичками відповідати на запитання плану заняття, однак

Достатній С (добре)	81	мав труднощі під час відповідей на запитання викладача; має вміння виступати перед аудиторією, доводити власну думку, робити висновки; опрацював усі завдання для самоконтролю; виконав усі домашні завдання; підготував індивідуальне завдання за обраною темою; виявив уміння послідовно висловлювати думку, але допускав помилки в аргументах; виявив уміння застосовувати теоретичні положення при розв'язанні практичних завдань, спираючись на рекомендації викладача.
	74	Студент засвоїв теоретичний матеріал; володіє базовими навичками відповідати на запитання плану практичного заняття, однак мав труднощі під час відповіді на запитання викладача; має вміння виступати перед аудиторією, доводити власну думку, але у висновках на завжди послідовний; опрацював усі завдання для самоконтролю; виконав усі домашні завдання; підготував відеопрезентацію за обраною темою; виявив уміння висловлювати думку, але допускав помилки в аргументах; не завжди виявляв уміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних завдань.
Середній D (задовільно)	73	Студент відтворює основні поняття, але не виділяє взаємозв'язки між ними; може сформулювати думку з допомогою викладача; виявляє здатність будувати власні висловлювання та аналізувати чужі; аналізуючи праці вчених та з'ясовуючи основні поняття, допускає помилки, які не завжди може виправити самостійно; опрацював майже всі завдання для самоконтролю; виконав усі домашні завдання; підготував відеопрезентацію за обраною темою; може розв'язати найпростіші типові завдання, але за зразком.
	64	Студент відтворює основні поняття, але не може виділити взаємозв'язки між ними; може сформулювати думку з допомогою викладача або інших студентів; дотримується основних вимог до створення відповіді на запитання плану практичного заняття (за зразком з допомогою викладача); виявляє здатність будувати власні висловлювання (за зразком), але допускає помилки під час аналізу чужих; аналізуючи основні лінгвістичні поняття, допускає помилки, які не може виправити самостійно; опрацював практично всі завдання для самоконтролю; виконав не всі домашні завдання, у деяких допускав помилки; мав труднощі у підготовці відеопрезентації за обраною темою; не виявив умінь використовувати теоретичні знання для розв'язування найпростіших типових практичних завдань.
	63	Студент відтворює основні поняття, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язки між ними; може сформулювати думку з допомогою викладача або інших студентів, але не вміє послідовно й аргументовано довести її; дотримується основних вимог до відповіді на запитання плану заняття (за зразком з допомогою викладача); не

Низький Е (задовільно)		виявляє вмінь будувати власні висловлювання (за зразком) й аналізувати чужі; Не може самостійно вдати визначення поняттям, а лише за зразком (інструкцією), допускає помилки, які не може виправити самостійно; опрацював не всі завдання для самоконтролю; виконав не всі домашні завдання, у деяких допускав помилки; у підготовці доповіді (відеопрезентації) за обраною темою скористався готовим текстом, не опрацювавши його; не вміє використовувати теоретичні знання для розв'язування найпростіших типових практичних завдань.
	60	Студент поверхово відтворює основні поняття, не виділяє взаємозв'язки між ними; формулює думку лише з допомогою викладача або інших студентів, не дотримується послідовності у її висловленні; не дотримується основних вимог до відповіді на запитання(за зразком); виконує вправи лише за зразком (інструкцією), допускає суттєві помилки, які не може пояснити й виправити самостійно; не опрацював завдання для самоконтролю; виконав не всі домашні завдання, у багатьох із них допускав помилки; підготував відеопрезентацію за обраною темою, скориставшись готовим текстом, не опрацювавши його; не вміє використовувати теоретичні знання для розв'язування найпростіших типових практичних завдань.
Початковий FX (незадовільно)	59	елементарний рівень знань теоретичного матеріалу; формулює думку фрагментарно лише з допомогою викладача або інших студентів; не дотримується вимог та правил мовного й технічного оформлення відповіді на запитання плану практичного заняття; у виконанні завдань відсутня самостійність, допускає суттєві помилки, які не може пояснити й виправити; не опрацював завдання для самоконтролю; не виконав домашні завдання; не підготував відеопрезентацію за обраною темою; не вміє використовувати теоретичні знання для розв'язування найпростіших типових практичних завдань.
	35	відсутні знання теоретичного матеріалу; незадовільне виконання домашніх завдань; незадовільне опрацювання питань для самоконтролю.
Початковий F (незадовільно)	1–34	Студент не виявив знань значної частини навчального теоретичного матеріалу; був відсутній на лекційних заняттях; не опрацював завдання для самоконтролю; не виконав домашні завдання; не підготував відеопрезентацію за обраною темою; не виявив умінь орієнтуватися під час розв'язання простих практичних завдань; допускав істотні помилки у відповідях на запитання.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Під час оцінювання самостійної роботи студентів необхідно враховувати:

Повноту виконання завдання:

- елементарна;
- фрагментарна;
- неповна;
- повна.

2. Рівень самостійності студента:

- під керівництвом викладача;
- консультація викладача;
- самостійно.

3. Сформованість навчально-інформаційних умінь:

- робота з інформацією;
- володіння різними способами оброблення інформації;
- складання плану, рецензій, конспекту;
- уміння користуватися бібліотекою, джерельною базою;
- спостереження, експеримент.

4. Сформованість навчально-інтелектуальних умінь:

- визначення понять;
- аналіз, синтез, порівняння, класифікація, систематизація, узагальнення, абстрагування;
- уміння відповідати на запитання;
- уміння виконувати творчі завдання.

5. Рівень сформованості фахових умінь (вміння застосовувати на практиці набуті знання):

- низький – володіння умінням здійснювати первинну обробку навчальної інформації без подальшого її аналізу;
- середній – уміння вибирати відомі способи дій для виконання фахових завдань;
- достатній – застосовує набуті знання у стандартних практичних ситуаціях;
- високий – володіння умінням творчо-пошукової діяльності.

За шкалою ECST	Бал за 100-бальною шкалою оцінювання	Оцінка за шкалою ХДУ	Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
A	100	5 відмінно	<ul style="list-style-type: none"> • Завдання виконане самостійно, повністю без допомоги викладача; • має високий рівень поінформованості, потрібний для прийняття рішень; • добирає самостійно інформаційні джерела, що відповідають завданню; • користується широким арсеналом засобів доказу власної думки; • розв'язує складні проблемні завдання як навчального, так і методичного характеру; • має здібності системно-наукового аналізу та прогнозування педагогічних явищ; • уміє створювати та розв'язувати проблеми; • робить висновки і приймає рішення у складних

			<ul style="list-style-type: none"> навчальних і виробничих ситуаціях; володіє вміннями творчо-пошукової діяльності та роботи з інтернет джерелами.
	90		<ul style="list-style-type: none"> Завдання виконане повністю з використанням літератури, запропонованої викладачем; має високий рівень поінформованості, потрібний для прийняття рішень; добирає інформаційні джерела до рекомендованих, що відповідають завданню; користується широким арсеналом засобів доказу власної думки; розв'язує складні проблемні завдання як навчального, так і методичного характеру; має здібності системно-наукового аналізу та прогнозування педагогічних явищ; уміє ставити та розв'язувати проблеми; робить висновки і приймає рішення у складних ситуаціях; володіє вміннями творчо-пошукової діяльності та роботи з інтернет джерелами
В	89	4 добре	<ul style="list-style-type: none"> Завдання виконані повністю, без допомоги викладача, але з деякими огріхами; самостійно здійснює інформаційний пошук і володіє способами систематизації інформації; здатний до самостійного опрацювання навчального матеріалу; у власній аргументації використовує загальновідомі докази, виконує дослідницькі завдання, але потребує консультації викладача; робить висновки і самостійно приймає рішення у складних ситуаціях; володіє вміннями творчо-пошукової діяльності та роботи з інтернет джерелами
	83		<ul style="list-style-type: none"> Завдання виконані повністю, але з деякими огріхами; самостійно здійснює інформаційний пошук і володіє способами систематизації інформації; здатний до самостійного опрацювання навчального матеріалу; у власній аргументації використовує загальновідомі докази, виконує дослідницькі завдання, але потребує консультації викладача; робить висновки і приймає рішення у складних ситуаціях після консультації з викладачем; володіє вміннями творчо-пошукової діяльності та роботи з інтернет джерелами

C	81	4 добре	<ul style="list-style-type: none"> • Завдання виконано без допомоги викладача, але відзначається неповнотою викладу думок; • уміє чітко і точно інтерпретувати отриману інформацію у контексті своєї діяльності; • критично ставиться до отриманої від викладача інформації; наводить аргументи, робить необхідні висновки; • може зіставляти, узагальнювати й систематизувати інформацію під керівництвом викладача; • вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних і нестандартних навчальних ситуаціях.
	74		<ul style="list-style-type: none"> • Завдання виконано з допомогою викладача й відзначається неповнотою викладу думок; • не завжди вміє чітко і точно інтерпретувати отриману інформацію у контексті своєї діяльності; • критично ставиться до отриманої від викладача інформації; наводить аргументи, робить необхідні висновки; • може зіставляти, узагальнювати й систематизувати інформацію під керівництвом викладача; • вільно застосовує вивчений матеріал лише у стандартних навчальних ситуаціях.
D	73	3 задовільно	<ul style="list-style-type: none"> • Завдання виконане після консультації з викладачем і неповністю; • застосовує запропонований викладачем спосіб отримання інформації з декількох джерел; • має навички роботи з підручником, науковими та інтернет джерелами; • має стійкі навички роботи з конспектом; • усвідомлює, якою інформацією з окремого питання володіє, а якою – ні; • може аналізувати навчальний матеріал, порівнювати його й робити висновки; • може самостійно оволодіти більшою частиною навчального матеріалу, спираючись на консультацію викладача; • вибирає відомі способи дій для виконання фахових завдань.
	64		<ul style="list-style-type: none"> • Завдання виконане після консультації з викладачем і неповністю; • застосовує запропонований викладачем спосіб отримання інформації з декількох джерел; • має фрагментарні навички роботи з підручником, науковими та з інтернет джерелами; • має навички роботи з конспектом; • усвідомлює, якою інформацією з окремого

			<p>питання володіє, а якою – ні;</p> <ul style="list-style-type: none"> • може аналізувати навчальний матеріал, порівнювати його, але непослідовний у своїх висновках; • може самостійно оволодіти більшою частиною навчального матеріалу, спираючись на консультацію викладача; • обирає відомі способи дій для виконання фахових завдань.
E	63	3 задовільно	<ul style="list-style-type: none"> • Завдання виконано фрагментарно після консультації з викладачем або під його керівництвом; • усвідомлює недостатній обсяг інформації; • застосовує запропонований викладачем спосіб отримання інформації з різних джерел; • має фрагментарні уявлення про роботу з науковими джерелами; • демонструє розуміння отриманої інформації; • виявляє розуміння висновків з певного питання; • не має сформованих умінь і навичок роботи з отриманою інформацією; • володіє вміннями здійснювати первинну обробку навчальної інформації без подальшого її аналізу.
	60		<ul style="list-style-type: none"> • Завдання виконано фрагментарно під керівництвом викладача; • усвідомлює недостатній обсяг інформації; • застосовує запропонований викладачем спосіб отримання інформації з одного джерела; • має фрагментарні уявлення про роботу з науковими джерелами; • демонструє розуміння отриманої інформації; • виявляє розуміння висновків з певного питання; • не має сформованих умінь і навичок роботи з отриманою інформацією; • володіє вміннями здійснювати первинну обробку навчальної інформації без подальшого її аналізу.
FX	59	2 незадовільно	<ul style="list-style-type: none"> • Завдання виконано фрагментарно під керівництвом викладача; • необхідні практичні вміння роботи з навчальною інформацією не сформовані; • має елементарні вмінням здійснювати первинну обробку навчальної інформації без подальшого її аналізу; • не володіє вміннями вибирати відомі способи дій для виконання фахових завдань; • більшість передбачених навчальною програмою навчальних завдань не виконано.

	35		<ul style="list-style-type: none"> • Завдання виконано фрагментарно під керівництвом викладача; • необхідні практичні вміння роботи з навчальною інформацією не сформовані; • не має елементарних умінь здійснювати первинну обробку й подальший аналіз навчальної інформації; • не володіє вміннями вибирати відомі способи дій для виконання фахових завдань; • більшість передбачених навчальною програмою навчальних завдань не виконано.
F	1–34	1 незадовільно	<ul style="list-style-type: none"> • Необхідні завдання, передбачені навчальною програмою не виконані; • не має елементарних умінь працювати з навчальною інформацією; • виявляє вміння користуватися бібліотекою, однак не докладає зусиль для пошуку необхідної інформації; • не має навичок працювати з джерельною базою; • необхідні практичні вміння і навички не сформовані;

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДЕОПРЕЗЕНТАЦІЇ

Під час оцінювання презентації враховуються такі позиції:

1.Зміст

- Розкрито всі аспекти теми
- Матеріал викладений у доступній формі
- Слайди розташовані в логічній послідовності
- Заключний слайд із висновками
- Бібліографія з перерахуванням усіх використаних ресурсів

2. Елементи оформлення

- Зміна слайдів
- Дизайн
- Анімація: стандартні, установка ефектів при зміні слайдів
- Графіки, діаграми, малюнки

3. Елементи творчості

- Оригінальність і винахідливі приклади

За шкалою ECST	Бал за 100-бальною шкалою оцінювання	Оцінка за шкалою ХДУ	Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
A	100	5 відмінно	<ul style="list-style-type: none"> • У презентації відбито глибоке розуміння та усвідомлення матеріалу, творчий підхід до поставлених завдань; • матеріал викладено у доступній формі; • слайди розташовано в логічній послідовності; • під час аналізу-інтерпретації аргументовано власне ставлення до проблеми, зроблено самостійні висновки; • малюнки, звуки, фото, анімації – у кількості, виправданій змістом презентації; • виявлено оригінальність в оформленні й добиранні прикладів; • роботу виконано творчо і самостійно; • бібліографію подано з перерахуванням усіх використаних ресурсів.
	90		<ul style="list-style-type: none"> • У презентації відбито глибоке розуміння та усвідомлення матеріалу, творчий підхід до поставлених завдань; • матеріал викладено у доступній формі; • слайди розташовано в логічній послідовності; • під час аналізу-інтерпретації аргументовано власне ставлення до проблеми, зроблено самостійні висновки; • малюнки, звуки, фото, анімації – у кількості, виправданій змістом презентації; • роботу виконано творчо і самостійно; • бібліографію подано з перерахуванням усіх використаних ресурсів; • допущено незначні огріхи в мовному оформленні.

В	89	4 добре	<ul style="list-style-type: none"> • Презентація задовольняє всі критерії, що висуваються до неї; • матеріал викладено в доступній для розуміння формі; • слайди розташовано в логічній послідовності, а заключний містить висновки; • представлений матеріал відбиває глибокий пошук та застосування навичок мислення високого рівня; • графіки, малюнки, діаграми доводять глибоке розуміння теми; • розкрито всі аспекти теми; • допущено помилки в оформленні літератури й у мовному оформленні слайдів..
	83		<ul style="list-style-type: none"> • Презентація задовольняє всі критерії, що висуваються до неї; • матеріал викладено в доступній для розуміння формі; • слайди розташовано в логічній послідовності, а заключний містить висновки; • графіки, малюнки, діаграми доводять глибоке розуміння теми, але не містять негрубі помилки; • розкрито всі аспекти теми; • допущено помилки в оформленні літератури й у мовному оформленні слайдів..
С	81	4 добре	<ul style="list-style-type: none"> • Презентація повністю відповідає темі; • слайди розташовано в логічній послідовності, а заключний містить висновки; • інформація, здобута із різноманітних джерел, відбиває зміст теми; • графіки, малюнки і діаграми побудовані відповідно до вимог; • бібліографія містить посилання на використані ресурси; • проект корисний не тільки для студентів, які його створили;
	74		<ul style="list-style-type: none"> • Презентація відповідає темі; • слайди розташовано в логічній послідовності, а заключний містить висновки; • інформація здобута із різноманітних джерел; • графіки, малюнки і діаграми побудовані відповідно до вимог, але подані в чорно-білій кольоровій гамі; • бібліографія містить посилання на використані ресурси; • проект корисний для студентів, які його створили;
	73	3 задовільно	<ul style="list-style-type: none"> • Проект представляє інформацію структуровану у формі опорного конспекту; • слайди розташовано в логічній послідовності,

D			<p>однак заключний не містить висновків;</p> <ul style="list-style-type: none"> інформацію подано зрозуміло для аудиторії, але дещо примітивно; зроблено акцент на важливих питаннях, що відбито в графіках, малюнках і діаграмах; бібліографія містить всі використані ресурси; у текстах слайдів допущено граматичні помилки.
	64		<ul style="list-style-type: none"> Проект представляє інформацію структуровану у формі опорного конспекту; слайди не завжди розташовано в логічній послідовності; заключний слайд не містить висновків; інформацію подано зрозуміло для аудиторії, але дещо примітивно; зроблено акцент на важливих питаннях, що відбито в графіках, малюнках і діаграмах; бібліографія не містить всі використані ресурси; у текстах слайдів допущено граматичні й лексичні помилки;
E	63	3 задовільно	<ul style="list-style-type: none"> Проект сфокусовано на темі, але не висвітлює її; має певну організаційну структуру, але її не продемонстровано під час показу; в останньому слайді відсутні висновки; бібліографія містить лише частково використані ресурси; у слайдах допущені фактичні помилки чи незрозумілості, але вони не значні;
	60		<ul style="list-style-type: none"> Проект сфокусовано на темі, але не висвітлює її; має певну організаційну структуру, але її не продемонстровано під час показу; в останньому слайді відсутні висновки; бібліографія не містить використані ресурси; у слайдах допущені фактичні помилки і незрозумілу інформацію.
FX	59	2 незадовільно з можливістю повторного складання	<ul style="list-style-type: none"> Проект здається випадковим, нашвидку зробленим, чи незакінченим; у слайдах порушено логічну послідовність викладу думки, відсутні висновки; у слайдах наявні значні фактичні помилки, незрозумілості та нерозуміння теми
	35		<ul style="list-style-type: none"> Проект видається нашвидку зробленим, незакінченим; у слайдах порушено логічну послідовність викладу думки, відсутні висновки; у слайдах наявні значні фактичні помилки та незрозумілості; у проекті не виявлено чіткого розуміння теми.
X	1–34	2 незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисциплін.	<ul style="list-style-type: none"> Проект не виконано.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ДОПОВІДІ

Під час оцінювання відповіді необхідно виділити наступні елементи:

1. Актуальність описаної проблеми та реальність запропонованого механізму вирішення даної проблеми.
2. Подання власної думки (позиції, ставлення) при розкритті проблеми.
3. Розкриття проблеми на теоретичному рівні (у порівнянні з обґрунтуваннями).
4. Логіка в аргументації свого погляду.
5. Оригінальність підходу до вирішення проблем.
6. Узгодженість у тексті ключових тез та аргументів.
7. Несуперечність особистісних суджень.

За шкалою ECST	Бал за 100-бальною шкалою оцінювання	Оцінка за шкалою ХДУ	Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
А	100	5 відмінно	<ul style="list-style-type: none"> • Відбито світоглядну позицію автора, його погляд на сутність проблеми; • проблему розкрито на теоретичному рівні з точним і повним використанням фахових термінів і понять у контексті відповіді; • робота логічна, послідовна, композиційно чітка; • виловлені аргументи, власні думки спираються на факти або особистий досвід; • виявлено оригінальність підходу до розв'язання проблеми.
	90		<ul style="list-style-type: none"> • Відбито світоглядну позицію автора, його погляд на сутність проблеми; • проблему розкрито на теоретичному рівні з використанням фахових термінів і понять; • робота логічна, послідовна, композиційно чітка; • виловлені аргументи, власні думки спираються на факти або особистий досвід; • виявлено оригінальність підходу до розв'язання проблеми.
В	89	4 добре	<ul style="list-style-type: none"> • Представлено власну думку (позицію, ставлення) у розкритті проблеми; • питання розкрито на теоретичному рівні, з достатнім використанням фахових термінів і понять у контексті відповіді; • власну думку аргументовано фактами; • доведено несуперечність власних суджень; • виявлено особистий підхід до розв'язання проблеми.
	82		<ul style="list-style-type: none"> • Представлено власну думку (позицію, ставлення) у розкритті проблеми; • питання розкрито на теоретичному рівні, з достатнім використанням фахових термінів і понять у контексті відповіді;

			<ul style="list-style-type: none"> • власну думку аргументовано фактами; • доведено несуперечність власних суджень; • виявлено особистий підхід до розв'язання проблеми.
С	81	4 добре	<ul style="list-style-type: none"> • Представлено власний погляд на розкриття порушеної проблеми; • питання розкрито повно з використанням основних термінів і понять у контексті відповіді; • теоретичні зв'язки й обґрунтування в доповіді простежуються слабо; • власні думки аргументовано з опорою на відомі факти; • виявлена деяка оригінальність у поданні матеріалу.
	74		<ul style="list-style-type: none"> • Представлено власний погляд на розкриття проблеми; • питання розкрито з використанням основних термінів і понять у контексті відповіді; • теоретичні зв'язки й обґрунтування в доповіді явно не простежуються; • власні думки аргументовано з опорою на відомі факти; • оригінальності у поданні матеріалу не виявлено.
D	73	3 задовільно	<ul style="list-style-type: none"> • Проблему розкрито на формальному рівні; • використано фахові терміни і поняття, але без належного обґрунтування; • власна думка не достатньо аргументована фактами під час розкриття проблеми; • у тексті дещо порушено логіку викладу думки;
	64		<ul style="list-style-type: none"> • Проблему розкрито на формальному рівні; • використано фахові терміни і поняття, але без належного обґрунтування; • власна думка не завжди аргументована фактами під час розкриття проблеми; • у тексті порушено логіку викладу думки, допущено мовленнєві помилки;
E	63	3 задовільно	<ul style="list-style-type: none"> • Представлено загальновідому інформацію на побутовому рівні без аргументації та належного аналізу; • порушено логіку викладу думки; • не висловлено власної позиції за обраною проблемою; • під час виступу допущено лексичні і граматичні помилки.
	60		<ul style="list-style-type: none"> • Представлено загальновідому інформацію на побутовому рівні без аргументації та належного аналізу;

			<ul style="list-style-type: none"> • порушено логіку викладу думки; • відсутня власна позиція за обраною проблемою; • під час виступу допущено значну кількість лексичних і граматичних помилок.
FX	59	2 незадовільно незадовільно з можливістю повторного складання	<ul style="list-style-type: none"> • Проблему не розкрито; • дібрана інформація не відповідає завданням.
	35		<ul style="list-style-type: none"> • Проблему не розкрито; • дібрана інформація не відповідає завданням; • допущено велику кількість помилок різного характеру.
X	1-34	2 незадовільно незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу	Завдання не виконано.

9.Рекомендована література

Базова

1. Бевзенко С.П. Українська діалектологія. К.: Вища школа, 1980. 246с.
2. Бевзенко С.П. Історія українського мовознавства. Історія вивчення мови: Навчальний посібник. К.: Вища школа, 1991.
3. Березовська Г.Г. Українська діалектологія : навчальний посібник / Ганна Григорівна Березовська. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2015. 154 с.
4. Німчук В.В. Про походження українських діалектів // Україна: наука і культура. 1993. Вип. 26-27. С. 246 – 249.

Додаткова

1. Бичко З. До проблеми походження наддністрянського діалекту української мови // Мовознавство: Тексти доповідей та повідомлень IV Міжнародного конгресу україністів. К.: Університетське видавництво “Пульсари”, 2002. С. 115 - 119.
2. Герман К. Залишки форм двоїни в українських говірках Північної Буковини // II Всеукраїнська наукова конференція, присвячена 20-річчю нової української літератури і літературної мови (Чернівці, 24-26 вересня 1998 р.). Матеріали. Чернівці: Місто, 1998. С.141-146.
3. Герман К. Зміна *[tʰ] > [kʰ] *[d] > [gʰ] у говорах української мови // Міжнародна славістична конференція, присвячена пам'яті професора Костянтина Трохимовича. Львів: Літопис, 1998. Т.1. С.32-38.
4. Гілки слов'янських мов: порівняльна характеристика // Відродження. 1994. № 8. С. 56 – 58.
5. Говірки Чорнобильської зони: Тексти / Упорядник: Грищенко П.В. та ін. К.: Довіра, 1996.
6. Давидова О.Г. Префіксальний словотвір іменників у полтавських говорах // Лінгвістичний семінарій. Тези доповідей. Дніпропетровськ, 1964. С.33-35.
7. Жилко Ф.Т. Ареальні системи української мови // Мовознавство. 1990. № 4. С. 18 – 27.
8. Котик Л. Усне діалектне мовлення Північної Буковини (словозміна іменників II відміни м'якої та мішаної груп) // Науковий вісник Чернівецького університету. Вип.117-118. Слов'янська філологія: Зб. наук. пр. Чернівці: Рута, 2001. С.180-185.
9. Матвіяс І.Г. Українська мова і її говори. К.: Наук. думка, 1990. 168 с.
10. Нагіна В.О. Діалектологічні дослідження на Херсонщині // Південний архів. Філологічні науки. Зб. наук. пр. Вип. 20. Херсон: Вид-во ХДУ, 2003. С. 172 – 174.
11. Скаб Марія, Скаб Мар'ян. Велике досягнення Буковинської діалектології // Науковий вісник Чернівецького університету. Вип.170-171. Слов'янська філологія: Зб. наук. пр. Чернівці: Рута, 2003. С.15-17

Словники. Атласи

1. Андрієць О.М. Короткий словник найуживаніших термінів з діалектології. Херсон, 2010. 35 с.
2. Бухтій М.В. Лінгвістичний атлас лексики чабанів степових говірок Херсонщини. Херсон: Вид-во ХДУ, 2003. 156 с.
3. Герман К.Ф. Атлас українських говірок Північної Буковини (Т.І. Фонетика, фонологія). Чернівці: Час, 1995. 410 с.
4. Герман К.Ф. Атлас українських говірок Північної Буковини (Т.ІІ. Словозміна. Службові слова). Чернівці: Прут, 1998. 215 с.
5. Дзензелівський Й.О. Лінгвістичний атлас українських народних говорів Закарпатської обл. УРСР. Лексика. Ч. 1 – 4. Ужгород, 1958 – 1993.
6. Никончук М. Лексичний атлас Правобережного Полісся. Київ –Житомир, 1994.

7. Никончук М., Никончук О., Мойсеєнко В. Поліська лексика народної медицини та лікувальної магії. Житомир: Полісся, 2001. 148 с.
8. Чабаненко В.А. Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини. Т.2 (З-Н). Запоріжжя: Комунар, 1992. 372 с.

10. Інформаційні ресурси

[uk.wikipedia.org/...](http://uk.wikipedia.org/)

www.scribd.com/doc

www-philology.univer.kharkov.ua/.../serdega_s...

lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/324/6.pdf

litopys.org.ua/ukrmova/um157.htm